

Министерство науки и высшего образования и Российской Федерации
Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего
образования «Северо-Осетинский государственный университет
имени Коста Левановича Хетагурова»

«УТВЕРЖДАЮ»

Декан факультета
осетинской филологии

ПРОГРАММА ВСТУПИТЕЛЬНОГО ИСПЫТАНИЯ ПО ОСЕТИНСКОМУ ЯЗЫКУ
И ЛИТЕРАТУРЕ

2020 г.

Направление подготовки бакалавра 45.03.01 Филология

Профиль подготовки Отечественная филология (осетинский язык и литература)

Квалификация (степень) выпускника бакалавр

Форма обучения

очная

Владикавказ 2019

Программа вступительного испытания по осетинскому языку и литературе составлена в соответствии с Федеральным законом «Об образовании в Российской Федерации» №273-ФЗ от 29 декабря 2012 года с изменениями 2019 года, Федеральным государственным образовательным стандартом среднего (полного) образования(с изменениями и дополнениями), утвержденным приказом Министерства образования и науки РФ от 17 мая 2012 г., «Правилами приема на обучение в федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Северо-Осетинский государственный университет имени Коста Левановича Хетагурова» по образовательным программам высшего образования – программам бакалавриата, программам специалитета, программам магистратуры на 2020-2021 учебный год», принятыми решением Ученого совета СОГУ от 26 сентября 2019 г., утвержденными приказом ректора от 27 сентября 2019 г., №263,

Составители: доц. Газдарова А.Х., доц. Царикаева Ф.А.

Программа обсуждена на заседаниях кафедр осетинского языка и осетинской литературы.
Одобрена советом факультета осетинской филологии
(протокол №2 от 28.09.2019 г.)

Общие положения

Цель вступительного испытания по осетинскому языку и литературе – дифференцировать абитуриентов, изучивших курс осетинского языка и курс осетинской литературы в объеме, предусмотренном обязательным минимумом содержания среднего (полного) образования, по уровню подготовленности в области осетинского языка и литературы для поступления на факультет осетинской филологии Северо-Осетинского государственного университета имени Коста Левановича Хетагурова, направление 45.03.01 Филология, профиль «Отечественная филология» (осетинский язык и литература).

Вступительное испытание по осетинскому языку и литературе проходит в письменной форме.

Задание содержит три части, две из которых выявляют уровень орфографической и пунктуационной грамотности абитуриента, а также знание теории осетинского языка в пределах приведенной ниже программы, третья часть требует написания эссе по указанной теме и призвана определять теоретико-историко-литературные знания, аналитические, интерпретационные и творческие умения абитуриента.

Часть I. Вставить пропущенные буквы, расставить знаки препинания.
Максимальная оценка – 25 баллов.

II. Произвести два вида разбора: синтаксический разбор указанного предложения (под цифрой 4) и фонетический (под цифрой 1) / словообразовательный (под цифрой 2)/ морфологический (под цифрой 3). **Максимальная оценка – 25 баллов.**

III. Эссе по одной из предложенных тем. Объем – не менее 200 слов.
Максимальная оценка – 50 баллов, из них за:

степень раскрытия темы – 10 баллов;

достаточность и убедительность аргументации - 8 баллов;

логичность изложения - 8 баллов;

четкость, продуманность композиции текста - 8 баллов;

самостоятельность мышления, выражение авторской позиции - 8 баллов;

стилистическую органичность текста - 8 баллов.

Итого: 100 баллов.

Программа по осетинскому языку

Фонетикаæ. Ныхасы мыртæ. Уæнг. Уæнгты хуызтæ ирон æвзæджы. Цæвд. Ирон цæвды хицæндзинæдтæ. Акцентон къордтæ. Нырыккон ирон литературон æвзæджы хъæлæсонты системаæ. Нырыккон ирон литературон æвзæджы æмхъæлæсон мырты системаæ.

Орфографи. Ирон æвзаджы орфографийы иумæйаг характеристикæ. Йæ принциптæ: фонетикон, морфологион, бадзырдон æмæ историон. Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад.

Лексикæ æмæ фразеологи. Дзырд куыд æвзаджы сæйраг иуæг. Дзырды лексикон нысаниуæг. Иунысаниуæгон æмæ бирæнысаниуæгон дзырдтæ. Полисемийы хуызтæ. Лексикон синоними. Синонимты хуызтæ. Синонимты рæнхъы æмбарынад. Синонимты функцитæ. Антонимты æмбарынад. Антонимты хуызтæ сæ логикон-семантикон æмæ структурон миниуджытæм гæсгæ.. Омонимты хуызтæ.

Фразеологизмы æмбарынд, йæ ахастытæ дзырд æмæ дзырdbастимæ. Фразеологион иуæджы нысаниуæджы арæст. Фразеологизмы дих алы миниуджытæм гæсгæ.

Морфемикæ. Морфемæты хуызтæ. Уидагон æмæ аффиксон морфемæтæ. Уидаг, йæ миниуджытæ, йæ сæйраг функцитæ; аффиксты хуызтæ..

Морфологи. Морфологи куыд дзырды тыххæй ахуырад. ДНомдар куыд ныхасы хай. Йæ грамматикон категоритæ. Йæ дзырдарæст.Йæ лексикон-грамматикон хуызтæ. Нымæцы категори. Хауæны категори..Миногон куыд ныхасы хай. Йæ сæйраг миниуджытæ, синтаксисон функцитæ, дзырдарæст. Йæ лексикон-грамматикон хуызтæ. Миногони баст номдаримæ. Нымæцони нысаниуæджы æмæ грамматикон миниуджытæ. Номивæг куыд ныхасы хай, йæ хицæндзинад иннæ номон ныхасы хæйттимæ абаргæйæ. Нымæцонты семантикон-грамматикон хуызтæ. Цыбыр номивджытæ. Мивдисæджы категоритæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисæджы здæхæнтæ. Мидисæджы афонтæ. Мивдисæджы ифтынздæг. Инфинитивы дыууæ хуызы, сæ бынат мивдисæджы формæты æхсæн. Миногми куыд мивдисæджы æнæивгæ формæ. Йæ арæст. Фæрссагми куыд мивдисæджы æнæивгæ формæ, йæ арæст. Фæрдзырд куыд ныхасы хай. Йæ нысаниуæг, морфологион миниуджытæ, синтаксисон функцитæ. Йæ арæст æмæ йæ хуызтæ.Æххуысгæнæг дзырдты иумæйаг характеристикæ. Разæвæрдтæ ирон æвзаджы. Фæсæвæрдтæ, сæ равæрд, сæ хуызтæ. Бæттæгтæ, сæ функцитæ, семантикон хуызтæ, сæ арæст. Хайыгтæ.

Синтаксис. Синтаксисы иуæгтæ. Дзырdbаст. Сæйраг æмæ дæлбар компоненттæ. Дзырdbасты формæ æмæ нысаниуæг. Дзырdbастыгты хуызтæ сæйраг дзырды лексикон-морфологион миниуджытæм гæсгæ.

Хъуыдыйад куыд предикативон иуæг. Хъуыдыйады миниуджытæ. Хъуыдыйады структурон арæсты тыххæй æмбарынад Сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ.сæйрат æмæ зæгъинаджы æмахастытæ æмæ бастдзинад. Зæгъинаджы хуызтæ. Хъуыдыйады фæрссаг уæнгтæ. Иувæрсыг хъуыдыйад куыд хуымæтæг хъуыдыйады сæрмагонд хуыз. Хъуыдыйады æнæххæстдзинады æмбарынад.

Вазыгджын хъуыдыйады синтаксис. Вазыгджын хъуыдыйады æмбарынад, йæ хицæндзинад хуымæтæг хъуыдыйадæй. Вазыгджын хъуыдыйады классификацийы хуызтæ ирон синтаксисы (Багаты Н., Гагкайы Хь., Абайты В., Ирон æвзаджы грамматикæ, нырыккон грамматикæтæ). Бабæтгæ бастдзинад вазыгджын хъуыдыйады.Бастдзинады фæрæстæ бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады; йæ структурон-семантикон хуызтæ.

Искæй ныхасы æмбарынад. Йæ функцитæ æмæ йæ равдисыны хуызтæ. Комкоммæ ныхас. Фæрссаг ныхас. Комкоммæ ныхасæй фæрсаг ныхас аразыны

Программа по осетинской литературе

Æгъуызаты Иуанейы хъæбатырон поэма «Алгъуызы кадаг». Кадаг æмæ ирон фольклоры бастдзинад.

Мамсыраты Темырболат (1845-1899) – фыццаг ирон профессионалон поэт. Йæ цардвæндаг. 60-æм азты Туркмæ лидзæг адæмы хысмæт. «Ирон зарджытæ» - ирон граждайнаг лирикаейы сæрæвæрæн.

Хъаныхъуаты Инал (1851-1899) – фыссæг æмæ поэт. Хъаныхъуаты Иналы сфæлдыстады ахадындзинад ирон культурæйы рæзты.

Хетæгкаты Къоста (1859-1906) – ирон литературæ æмæ литературон æвзаджы бындураваарæг. «Ирон фæндыр» (1899) – ирон литературæйы историйы сæйраг цау. «Фатимæ» - сылгоймаджы трагикон хысмæты уацау.. «Ирон фæндыр» - ирон адæмы царды энциклопеди.

Къубалты Алыксандры (1871-1937) цардвæндаг, йæ культурон æмæ сфæлдыстадон куыст. Иунæджы хысмæт кадæг «Æфхæрдты Хасанæ»-йы. Кадæджы фольклорон бындур.

Гæдиаты Секъайы (1855-1915) радзырдтæ æмæ таурагътæ – ирон прозæйы сæрæвæрæн. Секъайы прозæйы бастдзинад адæмон сфæлдыстадимæ.

Гуырдыбетты Бласкайы (1868-1905) комеди «Æдули» (1903).

Гæдиаты Цомахъ – ирон литературæйы историк. Йæ революцион архайд. Цомахъ – публицист æмæ рухстауæг. Уацау «Фыдæлты намыс» (1930).

Малиты Геуæргийы цард æмæ сфæлдыстад..Чыныг «Ирæф» (1935) – сæрмагонд фæзынд ирон литературæйы. Поэты лирикаæ. Йæ сæйраг мотивтæ.

Барахъты Гиноы сфæлдыстады тематикæ. «Азджериты Куыщыкк» – æхсар æмæ намысы кадæг. Йæ сюжет. Патритоизм æмæ национ идейæ.

Нигер – поэт æмæ æхсæнадон кусæг. Нигер (Дзанайты Иван) – педагог æмæ ахуыргонд. Йæ бынат ирон литературæ æмæ культурæйы.

Беджызаты Чермены уацмыс «Мæсгуытæ дзурынц» – ирон литературæйы ахъаззаг фæзынд.

Цæрукъаты Алыксандры сфæлдыстад. Поэты лирикаейы идейон-аивадон мидис. Æрдзы темæ Алыксандры сфæлдыстады. Райгуырæн бæстæйы темæ Цæрукъаты Алыксандры сфæлдыстады. Аивады темæ поэты сфæлдыстады.

Джусойты Нафийы цард æмæ сфæлдыстад. Нафийы литературон æмæ зонадон куыст. Нафийы поэзийы сæйраг мотивтæ. Йæ сагъæс Райгуырæн бæстæ æмæ адæмы хысмæтыл. Джусойты Нафийы проза. Роман «Фыдæлты туг» – фыццаг æцæг историон роман.

æмæ абоны царды проблемæтæ. Адæмы æхсæн ног ахастытæ æмæ æгъдауттæ.

Ирон литературæ 70 – 80-æм азты. Æгъуызарты Æхсарбеджы сфæлдыстад.. Роман «Хурхæтæны» бындур – хъæууон царды ахсджиаг ивддзинадтæ.

Булкъаты Михалы сфæлдыстадон фæндаг. Йæ фыццаг къæхдзæфтæ литературæйы. 70 – 80-æм азты Михалы сфæлдыстады ног фæлтæр. Ирон адæмы хысмæтыл афæлгæст (Роман «Дæ фыдæлтæ рухсаг!...»).

Бестауты Гиуæргийы цард æмæ сфæлдыстад. Поэты удыхъæд æмæ йæ курдиаты æууæлтæ. Гиуæргийы лирикаæ – сæрмагонд фæзынд йæ рæстæджы ирон литературæйы. Йæ ногдзинады миниуджытæ. Гиуæргийы лирикаейы идейон-аивадон мидис. Поэт æмæ поэзийы темæ. Гиуæргийы поэзийы сæйраг мотивтæ. Райгуырæн бæстæйы темæ.

Хостыхъоты Зинаейы цард æмæ сфæлдыстадыл афæлгæст. Поэты тох рæстдзинад æмæ намысыл, йæ гуманизм, йæ оптимистон зæрдæйы уаг. Фыдыбæстæйы хысмæт историон æмæ ныры рæстæджы тугкалаен хæстыты темæ. Хъæууон царды нывтæ, сабидугимæ фембæлд. Ныййарæг мад, уый рæвдауын, уымæн кад кæнын – хъæбулы хæс.

Ирон литературæ 90-æм – 2000-æм азты. Малиты Васо – прозаик. Роман «Сурмейы хæдзар». Уацмысы аивадон стиль, йе 'взаг æмæ фæлгонцаразæн фæрæзтæ. Хьодзаты Æхсар – нæ дуджы зынгæ ирон поэт æмæ рухстауæг. Йе сфæлдыстады бынат ирон литературæйы историйы, йæ ахадындынад поэзийы рæзты. Поэт æмæ поэзийы темæ. Сфæлдыстадон кусæджы хысмæт Æхсары лирикайы. Ирыстоны хысмæт Хьодзаты Æхсары аивадон айдæны. Ирон æвзаджы хысмæт. Куысты темæ поэты сфæлдыстады.

Джыккайты Шамил – фыссæг æмæ æхсæнадон архайæг, педагог æмæ филолог. Шамилы поэзи. Ирыстоны хысмæт – поэты сæйраг сагъæсаг. Фыдæлты культурон бынтæ – адæмы монон æмæ историон уæвынады бындур. Историон архайджытæ æмæ сæ хысмæттæ поэтикон æвдыстæй. Поэты этикон æмæ эстетикон ахаст æрдзмæ. Уарзты темæ Шамилы сфæлдыстады. Шамилы поэмæтæ æмæ балладæтæ. Шамил – драматург. Трагеди «Хьодыгонд зæд».

Ходы Камал – поэт æмæ æхсæны кусæг. Камалы лирикон сфæлдыстад. Йæ сæйраг мотивтæ: адæймаджы хысмæт. Поэты цард æмæ историон нысан Камалы цæстæнгасæй.

ОБРАЗЕЦ БИЛЕТА ПО ОСЕТИНСКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

Министерство науки и высшего образования и Российской Федерации
Северо-Осетинский государственный университет им. Л.Л. Хетагурова
Дисциплина осетинский язык и литература

ЭКЗАМЕНАЦИОННЫЙ БИЛЕТ

I. Ныффыссут цухгонд дамгъæтæ. Сæвæрут хъæугæ æрхæцæн нысæнттæ.

Ды...æ боны æмæ ды...æ ...хсæвы уарыд мит уарыд æнæбанцайгæйæ уарыд, рас... гæлæбу цæйас уа уы...ас тыфылтæй. Уарыд æмæ дисы æ...тыдта хæхбæсты цæрджыты. Урс...ачъе хис...æртæн уыйбæрц мит...руард сæ зæрдыл æ...лæууын кодта Къостайы «Магуыры зæрдæ» «Зымæг нæ хæхты цух нæ уадзы, — лæджы æ...бæрц ...руары мит; æфцæгæй коммæ уад дзыназы; их доныл саразы йæ хид...» Фæлæ фыдæлты...он ныхасау фыдбон æмæ фыдлæг бирæ нæ хæ...ынц⁴. Æрты...аг бон хæхты сæрмæ арв йæ уæззау пæлæз фе...æрста уæнгтæ æмпылынгаæнæг² бæзджын мигъ атадис æмæ уæлдæфы фурд с...ртгывта сæгъы цæстау цъæх-цъæхидæй.

II. Нымæц 4-æй бæрæггонд хъкыдыйадæн скæнут синтаксисон анализ. Нымæц 2-йæ бæрæггонд дзырдæн скæнут дзырдарæзтон анализ.

III. Ныффыссут нывæцæн. «Ирон фæндыр» - ирон царды энциклопеди.